

RAAP-NOTITIE 617

Plangebied Wanenk

Gemeente Epe

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Epe

Titel: Plangebied Wanenk, gemeente Epe; een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: maart 2004

Auteur: *H. Ringenier*

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2004\EPWA\N0617-EPWA.qxd

Projectcode: EPWA

Projectleider: H. Ringenier

Projectmedewerkers: drs. D.G. Bedeaux

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2004

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Epe heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de realisatie van een parkeerplaats en de uitbreiding van de begraafplaats te Vaassen, gemeente Epe. Doel van het onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in het plangebied Wanenk geen (eenduidige) archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de gemeente Epe heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 05-02-2004 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met aanleg van een parkeerterrein en de uitbreiding van de begraafplaats in Vaassen, gemeente Epe. Het inventariserend archeologisch onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het onderzoek was het opsporen van deze resten en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied Wanenk bestaat uit twee deelgebieden aan weerszijden van de begraafplaats aan de Oude Apeldoornse weg; de totale oppervlakte bedraagt circa 1,9 ha (figuur 1). De gebieden staan afgebeeld op kaartblad 27D van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaten zijn 194.650/477.000 en 194.450/477.00. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied deels in gebruik als grasland en deels als akker. Voor het gebied geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Laat Paleolithicum tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een beknopt bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het Handboek ROB-specificaties (Brinkkemper e.a., 1998). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), de instelling die het beheer heeft over de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA; Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven (zie verklarende woordenlijst).

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied Wanenk geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geomorfologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied Wanenk is het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

Plangebied Wanenk betreft een 'niet gekarteerd' gebied op de geomorfologische kaart van de Veluwe (Ten Houte de Lange, 1977). Gezien de aangrenzende geomorfologische zone, een glooiing van hellingafspoelingen en afzettingen van sneeuwmeltwater, is het zeer waarschijnlijk dat de geomorfologische ondergrond in het plangebied ook tot deze eenheid gerekend kan worden. Dit zogenaamde fluvioperiglaciale materiaal (Formatie van Bostel), werd afgezet in het Weichselien doordat sneeuwmeltwater de hellingen van de Veluwse stuwwal afschuurde. Het betreft grote waaiers van zand en grind.

De bodem in het plangebied bestaat uit enkeerdgronden (Van Liere & Steur, 1955). Enkeerdgronden zijn gronden met een cultuurdek van minimaal 0,5 m. Deze gronden worden doorgaans ook wel esdekken genoemd. Ze bevinden zich meestal op de hogere delen van het landschap. Het esdek is van antropogene oorsprong en ontstaan door het langdurig bemesten met plaggen en/of potstalmest. Esdekken dateren uit de Late Middeleeuwen en/of de Nieuwe tijd.

Archeologie

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit het plangebied. Wel zijn resten van een nederzetting en een grafveld uit de periode Neolithicum t/m IJzertijd bekend uit de nabijheid van het plangebied (ARCHIS-waarnemingsnummers 30557, 33966 en 41920). Deze resten zijn circa 700 m ten noordoosten van het plangebied in een identieke landschappelijke context aangetroffen.

Archeologische verwachting

Op grond van de landschappelijke kenmerken en de aanwezigheid van vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied, gold bij aanvang van het veldonderzoek voor plangebied Wanenk een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de periode Laat Paleolithicum t/m Late Middeleeuwen.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn twaalf boringen verricht, verdeeld over de beide deelgebieden. Het merendeel van deze boringen werd in een grid van 50 bij 40 m gezet, in vier oost-west georiënteerde raaien (figuur 1). De boringen binnen een raai versprongen ten opzichte van die in de naastgelegen raai, waardoor een systeem van gelijkbenige driehoeken ontstond. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode IJzertijd t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Er is geboord tot maximaal 2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm. De boringen zijn beschreven onder andere conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Het opgeboorde materiaal is gezeefd met een zeef met een maaswijdte van 0,5 cm; het zeefresidu is met het blote oog geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren.

3.2 Resultaten

Geomorfologie en bodem

In alle boringen is op gemiddeld circa 0,9 m -Mv matig fijn tot matig grof, iets siltig zand aangetroffen. In deze afzettingen, die gerekend worden tot de Formatie van Boxtel, is slecht gesorteerd, grof grind ingesloten. Op gemiddeld circa 1,15 m -Mv wordt de grindfractie kleiner en neemt de siltigheid van het zand toe.

De afdekkende bodemlagen bestaan voornamelijk uit opgebrachte, lichtbruine tot donkerbruine, humeuze grond met grof, slecht gesorteerd grind. Het betreft een esdek met een gemiddelde dikte van 0,9 m.

De geomorfologische en bodemkundige situatie in het plangebied komt overeen met hetgeen op grond van het bureauonderzoek verwacht werd.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn in twee van de twaalf boringen archeologische indicatoren aangetroffen. Het betreffen kleine concentraties houtskool uit het esdek. Houtskool kan recentelijk in de bodem terecht gekomen zijn, vooral als het op geringe diepte wordt waargenomen. In combinatie met andere archeologische indicatoren kan houtskool een aanwijzing vormen voor de aanwezigheid archeologische resten. Omdat er verder geen indicatoren zijn aangetroffen, vormt de aanwezigheid van houtskool in het esdek geen aanleiding om archeologische resten in plangebied Wanenk te vermoeden.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Ondanks de hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Laat Paleolithicum tot en met de Late Middeleeuwen (zie § 2.2) zijn tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek geen (eenduidige) aanwijzingen gevonden voor vindplaatsen in het plangebied Wanenk.

In geomorfologisch opzicht bestaat het plangebied uit een glooiing van hellingafspoelingen en afzettingen van sneeuwmeltwater. Deze zijn opgebouwd uit matig fijn tot matig grof, siltig zand met slecht gesorteerd grind. Op dit materiaal heeft zich door langdurige bemesting met plaggen en/of potstalmest een circa 0,9 m dik esdek gevormd.

De aanwezigheid van kleine concentraties houtskool in het esdek geven geen aanleiding om in het plangebied een archeologische vindplaats te veronderstellen.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van (eenduidige) aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen. Vanuit archeologisch oogpunt bestaat er geen bezwaar tegen de aanleg van een parkeerplaats en de uitbreiding van de begraafplaats in plangebied Wanenk omdat de bodemingrepen in eerste instantie niet tot onder het esdek reiken.

Bij het delven van de graven is er wel sprake van bodemverstoringen tot onder het esdek. Omdat er geen archeologische resten in het plangebied zijn aangetoond en er tijdens het delven van de graven maar een beperkte verstoring van de ondergrond plaatsvindt, is een vervolgonderzoek niet te rechtvaardigen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek kan contact opgenomen te worden met de provinciaal archeoloog van Gelderland (drs. F. de Roode).

Literatuur

Brinkkemper, O., e.a. (redactie), 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Houte de Lange, S.M. ten (redactie), 1977. *Rapport van het Veluwe-onderzoek. Een onderzoek van natuur, landschap en cultuurhistorie ten behoeve van de ruimtelijke ordening en het recreatiebeleid*. Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Liere, W.J. van en G.G.L. Steur (redactie), 1955. Een bodemkartering van de gemeente Epe en een bodemkundige verkenning van een deel van de gemeente Heerde. *De bodemkartering van Nederland deel 16*. Stichting voor bodemkartering, Wageningen.

Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
-Mv	beneden maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

Verklarende woordenlijst

antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/ veroorzaakt).
enkeerdgronden	Dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd.
fluvioperiglaciaal	Door stromend water onder periglaciale omstandigheden afgezet.
periglaciaal	heeft betrekking op de stroken rondom het door landijs bedekte gebied, op het daarop heersende klimaat en op kenmerkende verschijnselen in dit gebied.
potstal	uitgediepte veestal.

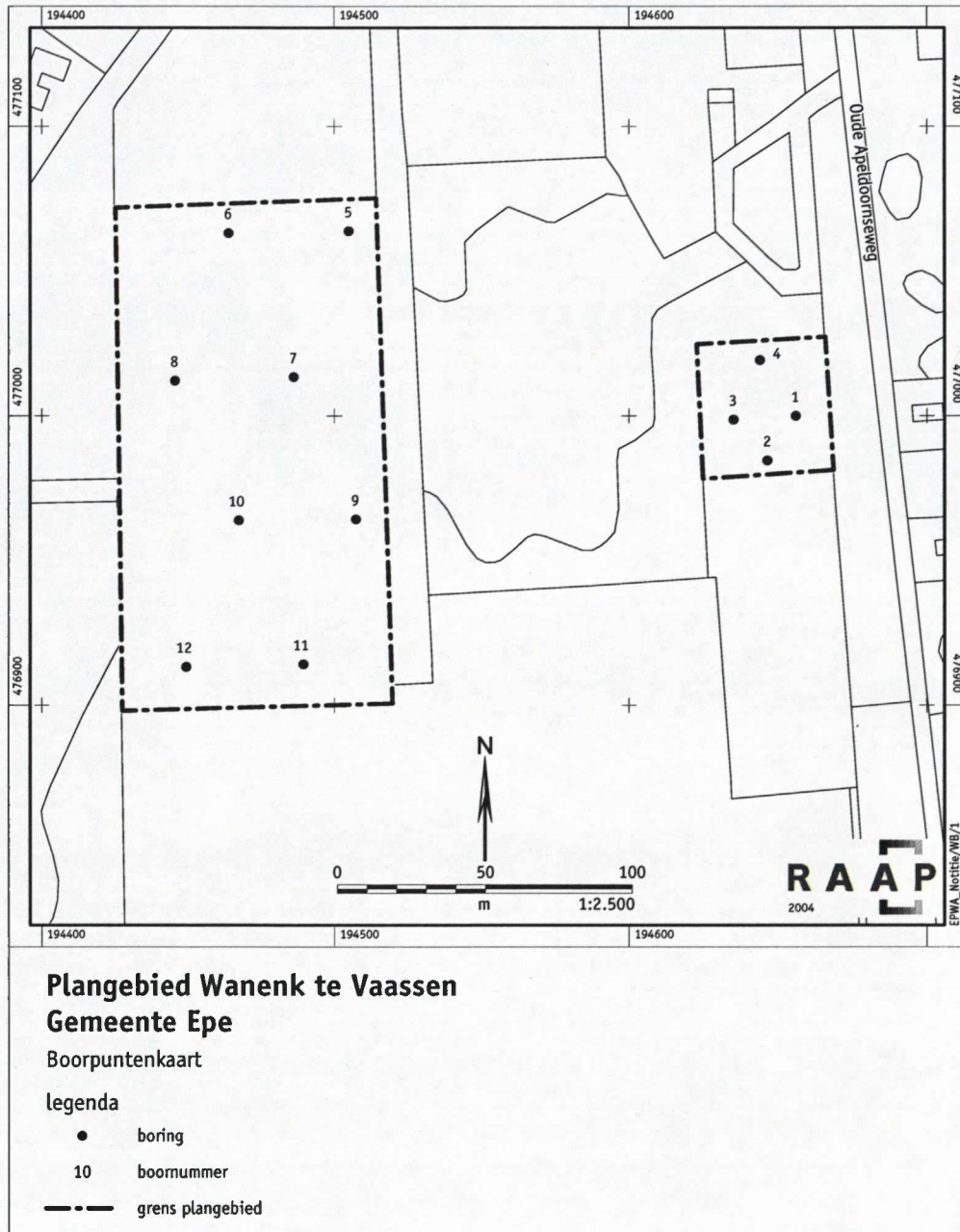
Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Periode	Datering		
Nieuwe tijd	1500	-	heden
Late Middeleeuwen	1050	-	1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor	-	450 na Chr.
IJzertijd	800	-	12 voor Chr.
Bronstijd	2000	-	800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300	-	2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800	-	4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000	-	8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.